

# ΟΤΑΝ Η ΜΝΗΜΗ...

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ  
ΤΗ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ

# Όταν η μνήμη έχει δικαίωμα

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ



ΕΡΜΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

στην μνήμη της καλής μου φίλης **Σοφίας Ανθοπούλου**  
από την Κίο της Μικράς Ασίας που διώχθηκε από τους  
Τούρκους και πήρε τη θάλασσα για το άγνωστο σε ηλικία 8  
χρονών

για σένα, Σοφιώ μου!



Έρμα Βασιλείου

## ΟΤΑΝ Η ΜΝΗΜΗ...

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ  
ΤΗ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ

Εκδόσεις Αφροδίτη-Aphrodite Editions  
2009



Όταν η μνήμη When memory...

© Erma Vassiliou, 2009

*This book is copyright. Apart from any fair dealing for the purposes of study, research, criticism, review, or as otherwise permitted under the Copyright Act, no part may be reproduced by any process without written permission. Inquiries should be made to the publishers.*

Typeset by the writer  
Printed by Sigma Printers  
Bound by

For the publishers: E. Vassiliou

*ISBN of series : 978- 0- 9580617 4 2*

*ISBN of book 2: 978- 0-9580617 5 0*

*Publication of this title was assisted by **Stelios and Chrisy Angelodemou***

*Cover design by: **Andriana Karamitrou**  
Translation of poem "When memory has a right" by  
**Konstantinos Kalymnios***

**Series: The great offering-Η μεγάλη δωρεά**





## Ευχαριστίες

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στους υποστηρικτές του έργου μου και ειδικότερα της σειράς **Η Μεγάλη Δωρεά, Στέλιο και Χρυσή Αγγελοδήμου** καθώς και στη ζωγράφο και ποιήτρια **Αντριάνα Καραμήτρου** που παραχώρησε με τόση αγάπη το ζωγραφικό της πίνακα «**Γενοκτονία**» για να πλαισιώσω τα κείμενά μου και να στολίσω με την τέχνη της το εξώφυλλο του βιβλίου μου. Τις θερμές μου ευχαριστίες και στον ποιητή και αγαπητό καλό φίλο **Κωνσταντίνο Καλυμνιό** για τη μετάφραση προς στην Αγγλική του ποιήματος «Όταν η μνήμη έχει δικαίωμα» από το οποίο ποίημα πήρε και η υπόλοιπη συλλογή μου τον τίτλο της.

Ε. Βασιλείου





## Ομιλία στην Ποντιακή Κοινότητα, Μάιος 2008

Είναι μεγάλη η τιμή να βρισκομαι σήμερα στην Ποντιακή Κοινότητα και ευχαριστώ για την πρόσκλησή σας.  
Βρισκομαι σαν ποιήτρια, και οι ποιητές δεν δίνουμε λύσεις, ευαισθητοποιούμε μόνο. Μα πιστεύω πως σήμερα, σ' αυτή εδώ την αίθουσα ούτε κι αυτό χρειάζεται. Η ευαισθησία είναι έκδηλη, περισσότερο δυνατή σε όλους μας τις μέρες της μνήμης. Θα ήθελα να ξαναβρεθώ εδώ και σαν γλωσσολόγος, για την ελληνική γλώσσα της Ανατολίας και του Πόντου.  
Βρισκομαι σαν Κύπρια που έχει υποστεί τα ίδια κακά από τον ίδιο εχθρό τον ίδιο αιώνα στην ίδια περίπου περιοχή.  
Βρισκομαι σαν την Ελληνίδα των συνόρων που υποστηρίζει το όμοιό της αυτό που κρατάμε με τα δόντια. Χρειάζεται μεγάλη υποστήριξη ο Ελληνισμός μας.

Δεν χρειάζεται να πω πολλά. Μόνο πως στην ποίησή μου σήμερα δεν θα υπάρξουν συμβολικά. Ο Πόντος και η Γενοκτονία δεν ήταν μύθοι. Η Γενοκτονία είναι της ιστορίας.  
Και θα είμαι λιτή, με λίγους ακαριαίους στίχους και με ακαριαία μηνύματα.  
Θα πω λίγα από αυτή την ιστορία και για όσα δημιουργεί στη συνείδησή μας.  
Πριν διαβάσω τα ποιήματα αναφέρομαι σε ένα στίχο που θα κρατήσει στητό το πνεύμα μου

**«Μια χούφτα χώμα να κρατώ και να σωθώ με κείνο!»**

*Διονύσιος Σολωμός*

Επικαλούμαι τη δύναμή του

...το χρώμα εδώ του Σολωμού είναι συμβολικό για τον  
Ελληνισμό

Και επικαλούμαι και τον Κύπριο ποιητή *Βασίλη Μιχαηλίδη*

**«Η Ρωμισούνη εν φυλή συνότσαιρη του κόσμου  
κανένας δεν εβρέθηκειν για να την ιξειλήφει  
κανένας γιατίο σιέπει την που τα ‘ψη ο Θεός μου  
η Ρωμισούνη εν να χαθεί  
όντας ο κόσμος λείφει!»**

Επικαλούμαι αυτή τη δύναμη

.....

Είναι μεγάλη η τιμή που μου κάνατε  
και σας ευχαριστώ.

Παρουσιάζω εδώ ποιήματα  
από μια συλλογική μου εργασία με τίτλο **Γενοκτονία**  
που γράφεται ακόμα

...

άρχισα πρώτα για να εκφράσω την πίκρα μου  
ήταν θα έλεγα η συμμετοχή μου στον πόνο του Έθνους  
Πόντος και Κύπρος...

Γεμάτη θυμό και πίκρα με βρήκαν οι πρώτες μου συνθέσεις.

Με τον καιρό μίλησε μια πιο δυνατή φωνή...

και μια πιο απαραίτητη θα έλεγα...

για τα σημερινά δεδομένα...

Κι αφού θύμωσα , έλαψα, μίλησα με την καρδιά μιας απλής  
γυναίκας

μίλησα αργότερα στα ποιήματά μου

με το πνεύμα αυτό που προσπαθεί

να ξεφύγει από τις παγίδες

που στήνει ο εχθρός...  
Θα παραδώσω το cul de sac  
της δουλειάς μου αφού είναι ακόμα αδημοσίευτη  
αλλά και μια γεύση  
γενική από το βιβλίο μου «Γενοκτονία»  
που μπορεί να θεωρηθεί εδώ μια προ-παρουσίαση  
του έργου αυτού.

Όση δύναμη μας αφήνει να εκφράσουμε ο πόνος  
σ' αυτά τα λίγα που θα παραδώσω.  
θα ξεσκεπάσει κάποιες  
σελίδες  
περιμένοντας τη μέρα της κανονικής παρουσιάσής του

Δεν ήταν μύθος η Γενοκτονία.  
**Ο μύθος κρύπτει νουν αληθείας,** είπε ο Κάλβος

Προσπαθώ να διασώσω, με λιγότερο συμβολισμό  
τα μηνύματα της Γενοκτονίας.  
Είναι η πραγματολογία  
της ιστορίας που θα κάνει λιτό το στίχο  
...χωρίς τρόπους θα με βρείτε  
έξαλλη χωρίς λήθη  
γι' αυτό θα είμαι εδώ  
με τον τόπο του εγκλήματος  
στο νου μου  
και τώρα στον δικό σας  
που προσπαθεί να βρει λογική  
κι ελπίδα εδώ  
σ' αυτή την αίθουσα  
η συγκίνηση που θα μαγέψει  
θα χρειαστεί περισσότερο από την απαλή φωνή μου!

Σ' αυτά τα κείμενα  
έβαλα πρώτα τον πόνο μου  
και το μοιρολόι  
έβαλα θύμηση  
και ευωδίες τις υπαίθρου  
έβαλα  
την παρουσία μου στη σιηνή  
τη σιήτη των νεκρών έκανα δική μου  
και κάθε τι το ελληνικό σε κάθε γωνιά της  
γης  
έβαλα πρώτο



## Στον άγνωστό μου Πόντιο

Να έμαθες ποτέ  
τι σκέψεις κάνει η ψυχή  
σαν έφυγες σαν έχασες τα βήματά σου στην κορφή  
σαν γέλαγες στο κρύο  
φτωχός φτωχούλικος  
σαν άντρας που ονειρεύεται ένα στήθος  
μιας γυναίκας να φιλήσει  
δεν έπαψες να μένεις σκιεφτικός στο πλήθος της ημέρας  
πως κάπου εκεί που ενώνονται τα χέρια  
γεννιέται η καρδιά  
του έρωτα λημέρια και μια ζήση  
να έμαθες ποτέ την ώρα που σου κλείσανε τα μάτια  
πως μια λευκή και κόκκινη μαντίλα  
στα μαλλιά σου φόρεσε αρκουδόψωμο η αυγή  
σα σου 'σχισε ο εχθρός τα ιμάτια

Να έμαθες όσο άγνωστος κι αν είσαι  
σ' αγάπησε μια άγνωστη στα χρόνια της  
μορφή  
σε όσα χώρισαν και με καρδιά κατράμι  
προδομένη από μια ποίηση που δεν θα χρειαστεί  
σισοτωμένη από όνειρο  
που τώρα πάει να γεννηθεί  
όμως ερωτευμένη στο στρατί  
αναστημένη  
κι άφησες να την εποθεί μια ιλαρή  
μορφή και πικραμένη  
στην άγνωστη κορφή που έφυγες  
κι έρχεται όταν οι άλλοι  
έχουν φύγει  
κουρασμένοι

## Έκλαψα τόσο για τον Πόντο

που έχω πια χάσει την ακρίβεια των ημερών  
σχημάτισα ένα σύννεφο, με μαζεύει  
στην ομίχλη  
με διακονεύει στα γύρω περίχωρα  
τη νύχτα  
με κάνει κι ανάβω ένα-ένα τα φώτα  
στο πάλλιο κάθε παράστασης  
να υποδυθώ μιαν απλή  
και βουβή γυναίκα  
που δεν θα παίζει άλλο κανένα αίσθημα  
...δεν θα παίζει με άλλο συναίσθημα  
Όλα ξεπεράστηκαν, πολεμιούνται  
ακόμα κι αυτό το κομμάτι η γη  
που έπεφτα να γύρω  
δεν το χρειάζεται το σώμα  
έχει ένα τρόπο να γίνεται φάντασμα  
ερείπιο  
δεν κατεδαφίζεται  
να έχει άλλο ο πόνος;  
άλλα γεφύρια να περάσουν  
να βρουν τον Πόντο  
να βρουν τον καλόκαρδο Πόντο  
να τον αναστήσουν  
με ψυχή, του την χάρισα  
από σώμα, δες το στέκεται ακόμα  
το λυπήθηκε η λύπηση...  
έκλαψα τόσο για τον Πόντο που δεν το νομίζω πως στέρεψα  
έχω σώμα που αφάνισε η πίκρα  
στο πιάτο, στον πάτο του Αιγαίου  
κι η νύστα βαρέθηκε δεν με παιδεύει  
ώρες τώρα

## Ήταν μια φορά μια μέρα

έν' ανοικτό παράθυρο  
μια θάλασσα γεμάτη ακριβά  
καράτια αμύθητα κάλλη πετράδια  
ήτανε μια φορά η μέρα  
στη σάρκα μέσα ολόσαρκη  
γεμάτη πόθο να μη σβήσει  
στουπί στο μεθύσι μεσ' σ' ένα  
ρακοπότηρο  
ήταν κι αμύγδαλο πικρό  
στο πιάτο της  
αυτό που έτρωγε να φάει να κερδίσει  
μα πέρασε  
μια κίτρινη χτυιάρα  
αρρώστια  
που λέγανε εξάλειψη  
λέγαν καταραμένη Γενοικτονία  
με νύχια που αρπάζει τα όνειρα στον ύπνο  
και χάραζε τις πόρτες με μαύρες ευχές  
«Τους βλέπετε;  
θα πεθυμούν ν' ανοίξουν τ' ανοικτό παράθυρο  
θα πεθυμούν να δουν  
και δεν θα βρίσκουν!»

Η χαρά είναι  
στην ασφάλεια της απόστασης  
...ήτανε μια φορά μια μέρα  
φωνάζει από 'να ανοικτό παράθυρο  
γλιτώνει από τα πάθη  
έζησε εδώ, έζησε εκεί  
χωρίς να ζητιανέψει από κανένα

μια μέρα ελληνική αυτή του Πόντου  
που βρίσκει τόσα, βλέπει εκεί, όλα τα θυμάται  
και βλέπει τόσα απ' τ' ανοικτό παράθυρο  
θάλασσα, κάλλη αμύθητα πετράδια...

## Πόντο με πόντο

με καταπόντισες  
    πόνε  
Από Πόντο σε Πόντο με πήρες  
    μ' έχει γαλβανίσει  
    ο πόνος  
    σου στέλνω  
κρυμμένο στα σωθικά της λέξης  
    Γενοικτονία  
    λήμμα ιερό ενός σταυρού  
που τρυπάει την καρδιά για δίκιο

## Σου λένε ψέματα τα λεξικά

πως το ωραίο προέρχεται από την ώρα και το προϊόν της  
και η ώρα της Γενοκτονίας ερωτώ  
αυτό το ατέλειωτο ποίημα  
το λυρικά αυτονόητο  
το προϊόν της ώρας της ιστορίας  
πώς να χωρέσει στις έννοιες του ωραίου;  
αν θα σβήσω όλες τις υπόλοιπες λέξεις και αφήσω μόνο  
τη λέξη θυσία;  
θα χωρέσει ποτέ στη λέξη ωραίο;

**Αδύνατο... πόσοι και πώς εφύγαν τόσοι  
(Μικρή μου Λήδα)**

Μικρή μου Λήδα  
τη στολή της σχολής σου δεν πρόλαβες να βγάλεις  
δεκατριών χρόνων ήσουν δε ήσουν  
όταν σ' είδα  
βιαστικά τη μέρα της γραμμής για το θάνατο  
η ζωή σου όλη μια υποψία θανάτου  
κι ο θάνατός δεν είχε ούτε μια υποψία ζωής  
κείνη τη μέρα  
όχι είναι νωρίς...  
βελόνι, ακίδα  
μη φύγεις ακόμα  
χωρίς  
να βάλεις τα καλά σου  
να παίζεις στους αγρούς  
και του καλαμποκιού μαλλιά  
στα μαλλιά σου να βάλεις  
ακόμα μπορείς  
τα χτένια απ' τις κουκούνες



«Έε, έε, έεεεε ναννά»

«Να κάνει η κόρη της ναννά!»

έλα μικρό μου εσύ  
θα 'ρθεί η μάνα σου θα δεις  
ξανθό αθώο μου μικρό  
με βλέμμα  
ερημιά σαν ρέμα  
εσύ

«Έε, έε, έεεεε ναννά

Έλα ύπνε πάρε μου το»

κοίτα

για σε ένα απόγευμα καλούδια  
ένα βιβλίο, ζωντανά πουκαμισούδια

«έε, έε κει κάτω στους μπαζέδες

και γέμισε τον κόρφο της

λουλούδια μενεξέδες»

κοιμήσου να με δεις τροφό

δεν χρειάζεται άλλο

κοιμήσου να ζυπνήσεις μαζί της

με χάρδια λυγμούς

με αγάπη

σου δίνω

όση έπρεπε

δίνω

για κείνην

«Έε, έε, έεεεε ναννά

να κάνει η κόρη μου ναννά!»

## Το δέντρο που βλασταίνει μέσα μου

έχει όνομα  
λέγεται Πόντος;  
γεμίζει κλαδιά με πνίγει  
με δάκρυ σαν φρούτο  
που δίνω χορταίνω διψώ  
και προσμένω

## Σωζόμενη αλήθεια

Αν ταξιδέψεις από την Αττάλεια  
στο κύμα του πελάγους, σαν φύλλο αδύνατο που μου έφυγε  
από νούφαρο  
κάνε το γρήγορα...  
θα προφτάσεις κάποια χρόνια ελεύθερα στην Κύπρο  
να σωθείς  
αν ταξιδέψεις από την Αττάλεια  
κάνε το γρήγορα να 'ρθεις  
αν αργήσεις θα τους βρεις να σε περιμένουν  
τους ξέρω  
τους έχω μάθει  
στην άλλη όχθη, απέναντι  
στην Κερύνεια  
θα σε περιμένουν τα ίδια  
ακονισμένα σπαθιά τους

## Ανόητοι, ανέραστοι, ανήθικοι

Όσο κι αν κρύβετε τα κριματά σας  
το κριμα που κάνατε στα κεφάλια σας  
τι αρνιέστε;  
τι κρύβετε;

στα κεφάλια σας τα κριματα που κάνατε  
στο κάθε τι που υπάρχει και μια τρανή μαρτυρία  
να στις σόλες σας  
στις σόλες σας το χρώμα από το όστρακο πορφύρα  
το έντονο κόκκινο  
το βάφαμε στις εικόνες  
το μοναδικό όστρακο πορφύρα  
το ελληνικό όστρακο  
το βρίσκει κανείς  
στην Ερμιόνη μόνο,  
ούτε απέναντι στην Ύδρα δεν το βρίσκεις  
το κόκκινο χρώμα στις εικόνες μας  
στον ιερό χιτώνα  
της Παναγιάς  
είναι στις σόλες σας  
στις σόλες σας  
και είναι ελληνικό  
ήτανε πάντα ελληνικό  
ξέρετε πολύ καλά τι πατήσατε  
ανήκουστοι και ξακουστοί  
ταλαντούχοι ψεύτες!

## Σκοπεύω να συντηρήσω αυτή τη μνήμη

όχι μόνο να την διατηρήσω  
να την συντηρήσω  
με κύτταρα χημικά  
που μπορεί να με σκοτώνουν  
με όποιο περήφανο στοιχείο μπορώ  
με σιόνη πιεσμένων χρόνων  
με χνάρια στα οδοφράγματα της μνήμης  
έχω την υπομονή καμήλου  
σκοπεύω να μείνω άφαγη, άτρωτη των ημερών  
απείραχτη των αιώνων  
να περιμένω  
να ομολογήσεις το έγκλημά σου  
σκοπεύω  
μέσα από ένα άδειο από ώρες  
άδειο από κούραση  
σκοπευτήριο

## Dr Jekyll, Mr Hyde

Ρίχνουν βόμβες και μετά φαΐ, ρουχισμό  
είδη οικοδομής  
βιάζουν γυναίκες πριν στήνουν ψυχιατρικές μονάδες  
σκοτώνουν στον Πόντο  
παθαίνουν αμνησία  
γίνονται μεγαλομανείς και φορούν του Ναπολέοντα το καπέλο  
μετά πιστεύουν ότι πρέπει κάπου να ανήκουν  
παίρνουν τη Μικρασία πριν  
μετά δεν τους χωράει ο τόπος που πήραν  
προτιμούν την Ευρωπαϊκή Τουρκία  
την προτιμούσαν πάντα  
χωρίς να την δικαιούνται  
ο άνθρωπος του σήμερα  
...Dr Jekyll, Mr Hyde...  
δεν είναι πια λογοτεχνία  
δεν είναι πια της φαντασίας  
χάσαμε τη δουλειά μας, οι γραφιάδες  
μας την πήραν,  
τα καθάρματα που εκτελούν  
για να προμηθεύουν μετά  
τα καταναλωτικά τους αγαθά

## Είμαστε όλοι μέσα

Σε τούτο εδώ τον αγώνα είμαστε όλοι μέσα  
είναι πολλές οι φωνές μας  
δεν είμαστε ένας δυο συχωριανοί  
δεν είμαστε ένας δυο ποιητές που βρεθήκαμε τυχαία στο  
δρόμο  
είμαστε όλοι μέσα...  
αλλιώς είμαστε χαμένοι  
θα πρέπει να γίνονται πολλές οι φωνές  
γιατί αλλιώς είμαστε τελειωμένοι  
κι όσους μας πήραν από μας,  
τόσες φωνές, χιλιάδες θ' αποκτήσουμε  
θα γίνουμε όλοι, οι λίγοι από μας  
κι οι λίγοι που θέλουν τον αγώνα  
για τον ένα  
να γίνουν οι πολλοί,  
θα γίνουν όλοι, όπως είναι οι φωνές  
...θα ντυθούμε φωνές των Ποντίων  
που έντυσε το αίμα με πορφύρα  
να μην πήγε χαμένο τίποτε...  
σε τούτο τον αγώνα είμαστε όλοι  
όσοι έφυγαν θα πρέπει να γυρίσουν  
όπως θ' ακουγόμαστε...  
κι η πιο ασθενική κι η πιο βραχνή  
είναι φωνή των υπολοίπων  
είναι φωνή του αγώνα...

## Στερεοί οι ίσκιοι σε κάθε όχθη

Στην εδώ στην εκεί  
στερεά τα μνήματα και ότι αγιασμένο κρύβουν  
δεν έμεινε εκεί  
ταξίδεψαν τα πνεύματα ως εδώ  
και φάνηκε η κάρα της αλήθειας,  
ω λυρικό πυρήνα Πόντε,  
ιστορική μεγάλη Ανατολία  
το σκληρό το κέλυφος των ψεματισμένων  
δεκαετιών  
το πέταξα στο φούντο των πελάγων  
να σας βρω  
ανέπαφους  
νήπια λόγια σας λέω ακόμη  
μέχρι να μάθω να σας μιλώ  
καλύτερα  
με αποικαθαυμένους στίχους



## Ένα γεγονός δεν μεγαλώνει

έξω από το χώρο που τελέστηκε  
ένα γεγονός δεν μεγαλώνει με ποίηση  
δε γίνεται ούτε μύθος ούτε τραγούδι ο Πόντος  
η Κύπρος  
δεν είναι μύθος τίποτε  
δε μεγαλώνει τίποτε ένας ποιητής  
δεν μεγαλώνει πιο πολύ από την αλήθεια  
πως κυλίστηκε το αίμα μας  
περιέχεται στην αλήθεια  
περιέχεται στο αίμα ο ποιητής  
περιέχεται στην κάθε λεπτομέρεια  
αυτοσυνειδησίας  
ο ποιητής

## Να υπάρχει; Ρωτάω!

Αυτά τα λόγια που θα πω θα μπορούσε να τα είχε πει  
οποιοσδήποτε  
να τα είπε ο πάππος μου  
ο πατέρας σας τα είπατε χίλιες φορές κι εσείς  
μα δεν θελήσατε να τα επαναλάβετε ή να τα κάνετε γνωστά  
τα κάνατε πολλές φορές ποίηση  
βλέπετε, ποίηση όπως είπε κι ο Ρίτσος  
δεν είναι το να λέμε λόγια που δεν ακούστηκαν πριν  
παράξενα κι όμορφα  
είναι το να πούμε λόγια που όλοι θα νιώσουμε  
κι 'όλοι μπορεί να είχαμε γράψει...  
θα μπορούσε να τα είχατε γράψει...  
Υπάρχουν στιγμές όπου  
η ποίηση δεν μπορεί να μοντάρει τίποτε  
όλο το μοντάζ έχει εξαντληθεί  
όπως τώρα  
οι λέξεις του δίκαιου  
θα μένουν λέξεις  
δίκαιες μα λέξεις  
κι εδώ  
κάνω εδώ ένα άλλο ποίημα  
φτιάχνω κάτι  
μια ερώτηση που ξέρω την απάντησή της  
μια πράξη πέρα από την καλύτερη, θα μοντάρω  
μια ιδέα  
που λέει πως πρέπει να αγαπάς τον πλησίον σου ως σεαυτόν  
και η Τουρκιά, κακά τα ψέματα. είναι ο πλησίον μου  
απέναντί μου είναι  
από τα βόρεια παράλια ακούμε και τους κόκορες το  
καλοκαίρι...

κι εγώ θα τον αγαπήσω περισσότερο από τον εαυτό μου  
αυτόν τον πλησίον  
για να βρω αν, υποθετικά λέω, πιθανόν λέω, να του φέρομαι  
άδικα  
να του φέρθηκα ποτέ άδικα  
πόσο και γιατί  
να κάνω μια πράξη αγγελική  
αυτό που θα ήθελα να είχε κάνει αυτός ο πλησίον μου  
για μένα  
να με δει σαν άνθρωπο  
κι αυτό κάνω  
πετάω έξω, για μια μόνο στιγμή  
ακόμα και αυτά τα δίκαια κλάματα, ακόμα και αυτήν την  
δίκαιη κατακραυγή  
και τις δίκαιες απαγγελίες των κατηγοριών  
το ζεστό ποτήρι της αλήθειας  
παράλογα τα πετάω όλα  
για να εξαντλήσω με λεπτομερειακή αναίδεια στην αλήθεια  
την αγάπη μου για τον άνθρωπο  
μέχρις ύβρεως της παγκόσμιας ιστορίας  
της δίκαιης ιστορίας που γράφει για όσους ξέρουν να  
διαβάζουν  
ν' αφουγκραστώ και να φωνάξω «εύρηκα!»  
έστω και μια στιγμή της ιστορίας, μία  
στην οποία η Τουρκία μπορεί  
πιθανόν, υπάρχει μια αμυδρή, μια κρυμμένη αιτία  
που μου φέρθηκε με ανθρώπινη καρδιά  
και μπορεί να δικαιούται μια άφεση  
μια έφεση...  
κι έχω φτάσει να μισήσω και τον εαυτό μου  
για την ανέχεια και την αυθάδειά μου  
για το εξευτελιστικό ιδεαλιστικό μου όραμα  
να συγχωρήσω

και ξεντύνομαι για την πράξη αυτή  
και από τα ελληνικά μου ρούχα ακόμα  
και χρώματα  
και πετάω και τα μάτια μου  
στα χαντάκια των δρόμων να μη βλέπω  
και τα αυτιά μου στις κερήθρες της λήθης να μην ακούω  
για να γίνω ένας άνθρωπος χωρίς μνήμη  
και να κρίνω με μόνο κριτήριο την ανθρωπιά μου  
...έστω μία, λέω  
που να είδε ποτέ τον άνθρωπο γείτονα σαν άνθρωπο  
γείτονα η γείτονας  
και να πω, Έι, εσείς στα ίδια μικροί φίλοι μου  
κοιτάζτε το γενναίο γείτονα που έχουμε,  
ποιος θα τολμήσει να μας πειράξει, ωρέ  
με τέτοιο θεριό να μας προστατεύει  
εμάς τους μικρούς κι ανήμπορους;  
Κι ευτυχώς, ω θεέ μου  
ανήκει η φωνή μου τόσο λίγο στο παράλογο πιθανόν  
και τόσο πολύ στο φως που φέγγει  
κι ευτυχώς, ω θεέ μου, ανήκει  
εκτός από την ανέχεια και την εξαντλητική αποκαρδιωτική  
εξακριβωση  
στην ολοφάνερη φωτιά που αισθάνεται την αλήθεια  
έξω από κριτήρια που έδωσε η φυλή  
ανήκει σ' αυτό: στη λογική, στη μαρτυρία  
  
κι αφού ξεγυμνωθώ από κάθε άλλο επίθετο  
κι αποποιούμαι και το είναι μου στο πιθανόν της πιθανής  
εξιλέωσης  
πέφτω κάθε φορά το ίδιο και τσακίζομαι...  
και δεν είναι κόκκινο ελπίδας που βλέπω...  
...στο αίμα μου βάφομαι, στο αίμα μου  
γιατί το όραμα ξεπεζεύει πριν ακόμα το ανεβάσω

στο γρήγορο άτι των υπερ -ανθρώπινων αισθημάτων μου  
γιατί το όραμα ξεπερνά κάθε άλλο σουρεαλιστικό  
γιατί η Τουρκία σε σκοτώνει ακόμα κι όταν ψάχνεις να την  
αθώσεις  
έχει πάντα ένα μαχαίρι κρυμμένο, ακόμα κι όταν την  
αφοπλίσεις με καλοσύνη  
έχει πάντα ένα μαχαίρι φανερό  
έχει πάντα ένα μαχαίρι  
και σε σκοτώνει στο ζομολογητάρι  
της ανθρωπιάς σου  
και κάθε ευφημισμός και κάθε ιδεολογία  
στο αίμα βάφονται, στο αίμα  
και το ξέρω το χρώμα του αίματος  
το ξέρουμε όλοι  
α, ναι, το ξέρουμε καλά  
το ξέρουμε χρόνια  
και η ερώτηση καταλήγει σε άλλη δομή  
στο παιδεμένο μας...  
Υπάρχει άλλος λαός σ' αυτή τη γη που να προιάλεσε τόση  
αιματοχυσία  
να ξεπάστρεψε τόσα άγια σύμβολα  
να ξεπέρασε και την ανέχεια του ανθρώπου  
την αθώα χαριστική παρουσία της φαντασίας του  
υπάρχει; Ρωτάω  
ίσως και να υπάρχει γιατί πάλι με δίκαια κύτταρα είναι  
φτιαγμένη η λογική μου  
μα δεν βρίσκω ούτε μία  
μια μοναδική δεν βρίσκω απάντηση  
σε μια συγγνώμη που δεν είπε  
που δεν προτίθεται να πει  
γιατί δεν είπε πως λυπάται  
και οι λέξεις

που προτίθεται να πει  
και οι λέξεις  
παραμένουν βαμμένες  
που δε φαίνεται το νόημά τους  
κι αυτή η κατάθεση τα είπε όσα ήθελα να πω  
να πείτε εσείς όλοι  
μα δε λέει, δεν είπε  
πότε άνθρωπος θα δικαιωθεί από το μαρτύριό της  
γίναμε όλοι είτε αδέρφια που υποφέρουμε από αυτήν  
είτε οι άλλοι που παραμένουν οι μακρινοί θνητοί  
να της μοιάζουν και να σιωπούν  
και ανέχονται αυτή την κυνικότητα  
που διαιρεί στα χρονικά  
την αδελφосύνη των φωνών  
στη λήγη και ήσυχη ζωή που θέλουμε να ζήσουμε  
και γεννά την αυθάδεια

Δεν υπάρχει, απαντάω!

## Κοίταξε!

είμαστε ακόμα ζωντανοί  
κάθε Μάη δεν μένω κοιμάμαι στα ξέφωτα  
κάποια Ιουστίνη, κάποια Ελένη  
δεν είδαν άλλο Μάη  
στην Ανατολία  
κάποια όμορφη γυναίκα  
δεν πρόφτασε ακόμα να ζυμώσει  
ακόμα και το ψωμί το Μάη το κάνω στην αυλή  
για μια γυναίκα της Ανατολίας που μου το ζήτησε  
για μια Πόντια που μου το γύρεψε  
και ζω το Μάη διπλά  
για όσες δεν προκάμανε να πιουν τη χάρη του  
και λάβανε αιωνιότητα  
που πίνει η μνήμη μας στον Πόντο

**Και θέλετε να μου μπειτε και στην Ευρώπη!**

Στην Ευρώπη που έχει Ελληνικό όνομα  
στην Ευρώπη που έχει ελληνικό όνομα στο χρήμα που τόσο  
αγαπάτε  
για τι το πήρατε;  
για ποιο αλισβερίσι;  
πότε σεβαστήκατε ένα, ας είναι κι ένα ελληνικό όνομα;  
που όλα τα σβήσατε και Πόντο και Κύπρο  
και στην Κερύνεια και Αμμόχωστο  
Ευρώπη;  
Ευρώπη γιοκ  
μα ναι το ξέχασα  
θα σας βάλουν μέσα όλοι όσοι έκαναν τα ίδια  
να μεγαλώνει η κλίμα σας!



## Ω, πόσα μαλλιά να βγάλω

πόσα ωιμέ να πω  
ω, με πόσα κτυπήματα το στήθος να λιώσω  
πόσα πιστεύω ν' αρθρώσω να χαθούν  
ω πόσα και πόσα να γεμίσω παραθύρια  
στο νου να δω την κάρα της γενιάς  
το γένος σαν απέκτειναν τα χτήνη

## Περπατούσαμε...

χωρίς να ξέρουμε πού πάμε  
σαν άδεια καπέλα στον άνεμο  
φτερά γαντζωμένα στο φως του δειλινού  
σταμάτησαν όλα εκείνο το γιόμα  
ξέραμε το δρόμο καλά  
τον αναγνωρίσαμε πριν τον περάσουμε  
μόνο από το αίμα που τον χάραζε  
σαν του αρχιτέκτονα σημάδι ήταν  
για τα σπίτια,  
που θα κτίζονταν απάνω του σε όσα αφήναμε  
σαν κιμωλία αστυνομίας ήταν  
που ιχνογραφεί τον δολοφονημένο  
η ανάσα κι αυτή κομμένη  
κομμένη σε κουρέλια δεμένη μ'επιδέσμους  
χωρίς γάζα δεν ανάπνεε  
δεν ήθελε να ζήσει  
η ανάσα

## Νε, Νε νε τίποτε

μόλις που ακούστηκε το κλάμα ενός μωρού  
ο δρόμος δεν είχε νε σπίτια νε δέντρα  
μόλις που ακούστηκε το κλάμα ενός μωρού  
που δεν θα ξαναδεί  
που δεν μπορεί που δεν κρατεί  
δεν είναι πια να ξαναδεί ήλιο την επομένη  
που θα προφτάσει όμως το μάτι του  
να δει την άκρη μιας κάννης  
πόσο διαφορετική  
πόσο κρύα  
από το στήθος της μάνας του  
αυτή η κάννη  
νε ζέστη πια  
νε φως  
νε τίποτε, τίποτε

## Στον ήλιο

Τα σώματα μαύριζαν  
άταφα  
μοσχοβολούσαν αγίασμα  
...κάνε πιο πέρα να δω  
θυμάμαι πως από εδώ είχα πει το πρώτο μου γάλα  
και τα χοντράδια στα χέρια που λιώσαν  
αυτά ήταν που με χάιδευαν  
όταν έπιανα μολύβι τα χέρια...  
κάνε πέρα να δω  
ας είναι και νεκρά τα σώματα που σφράγισε ο εχθρός  
με τη σιωπή μιας κόψης  
κάνε πέρα να δω να χορτάσει το αίμα μου αγίασμα  
να μην ξεχάσω τη φυλή μου  
θα χρειαστεί να φτιάξω από την αρχή  
έναν άνθρωπο στη θέση ενός άλλου  
αναστημένο στην ελπίδα  
δεν είναι εύκολο να ξαναφέρεις στη ζωή  
όσα εύκολο ήταν να της πάρουν  
σε σένα που ωριμάζει η ελπίδα  
τα σώματα ευωδιάζουν στη μνήμη  
λουλούδια  
αγριοαχλαδιάς  
στο αύριο των φωνών

## Κλάμα

Πήγαν χαμένα κι άραχλα  
δεν έμεινε ίχνος  
τίποτε, κανένα  
από το τίποτε  
τα νιάτα γίναν τίποτε  
αχ! τα όνειρα κουράστηκαν να μένουν  
όρθια εδώ που κρύβομαι  
να μη με βρει ούτε κι ο εαυτός μου  
πίσω απ' το μεγάλο τοίχο  
ντάκα ντούκου κτυπούν  
σαν κεφαλές καρφοβελόνων  
οι φωνές που μου ζητούνε μνήμη  
σα να μην έφαγαν για μέρες τους φθόγγους της λέξης αυτής  
και πόσο καίει η πληγή  
αχ, απ' εδώ που πίναν γάλα τα παιδιά μου  
έχει άλλα σημάδια, τα γονιιά τ' εχθρού  
τα χάραζαν  
με ξεριζώματα δυο μαχαιριές τα δυο βυζιά μου  
και στάζει χώμα από τα χείλη  
πριν ο εχθρός με θάψει  
και στάζει γαίμα που δεν είχε μείνει στάξη σταλαμής  
πήγανε φύγαν οι μισοί  
δεν έμειναν να δουν τον τελειωμό μου  
και οι πληγές ακόμα έχουν μάτια  
που βλέπουν με να κλαιν  
πού 'σαι Αργύρη, πού 'σαι Μένιο  
κι εσύ Ζωή δεν άντεξεις  
πού είσαι  
αυγή που σε καρτέραγα να 'ρθεις  
να ξεψυχήσω  
Όουουουου

δεν έχει δάκρυ το νερό  
ούτε νερό το δάκρυ  
αχ,  
μάνια μου που με γέννησες  
σε ποια της γης την άκρη  
κλείσαν οι πόρτες της ζωής  
για μένα ωχχ ωχχ αχχ  
από μικρή δεν είδα μέρα δίχως ήλιο  
και οι ήλιοι μου με πρόδωσαν  
στης γειτονιάς πυρήλιο  
Οουουου  
ωωωχ  
γεννήθηκα Ρωμιά και δεν με πόνεσαν  
γιατί είμαι δυνατή δεν το συχώρεσαν  
πού θες να πάω να χαθώ  
να μη με βρει κανένας  
έχασα άντρα και παιδιά  
και μια τιμή που απέμεινε  
κι αυτή την θέλουν από μένα

## Το στήθος μου στο ξίφος

Πρόφτασα να το δω  
πάνω στο τούρικο το ξίφος  
περασμένο  
έτρεχε αίμα  
στο γλυκό διάδρομο της άλλης όχθης σαν περνούσα...  
Το φως με περίμενε  
κι ορκίστηκε πως δεν θα είχα μνήμες  
να θυμούμαι  
αν είναι να παιδεύομαι, είπα  
καλύτερα άσε με στο σκοτός  
δεν θέλω τον παράδεισο  
ούτε την αιωνιότητα  
να εμβολιάσω θέλω την μνήμη σας...  
πρόφτασα και το είδα  
ο εχθρός που το κρατούσε αλλάχλαζε  
μη με διορθώνεις,  
αλλάχλαζε...  
ερχόταν για όλους εκτός για μένα  
η απολύτρωση  
πρόφτασα και το είδα  
που το έσφιγγε ο καημός μου  
εκεί που έγερνε ο άντρας μου γι' αγάπη  
αυτό που έσφιγγαν τα παιδιά μου να πιουν  
αυτό που τώρα το έσφαζε ο εχθρός  
για το αίμα μου...  
τι περιμένω άλλο  
εκτός από εκείνους που θα θυμούνται  
να με θυμούνται;  
θα θυμούνται  
πως δεν ξέχασαν...  
μια πηγή ρημαγμένη, απλή, στενεμένη

## Τι είμαι;

Μόνο μια ψυχή που βλέπει  
μετά από τόσα χρόνια  
και προσπαθεί και προσπαθεί να στηριχτεί  
στον ώμο ακόμα των θυμάτων  
και είναι τόσο γερά  
είναι τόσο ζωντανά  
που με στηρίζουν  
στα χρόνια  
στην απόσταση  
στο κρύο  
και μένει ακόμα βουβός ο δράστης  
σαν λύκος πίσω από κοπάδι  
σαν ζωντανός  
που ξέρει μόνο  
να σιωπά!

Τι είμαι αν δεν τον κάνω να μιλήσει  
παρά μια άλλη όμηρός του  
μια σιωπηλή φυλακισμένη όμηρος  
μιας άλλης σύγχρονης γενοκτονίας  
της σφαγής των φωνών, της φωνής μου  
και φοβάμαι τη σιωπηλή ομηρεία  
φοβάμαι το λύκο  
φοβάμαι για το πρόβατο που είμαι  
και τρέχω να δω στον καθρέφτη  
...δεν είμαι τυφλή λέω  
έχω φωνή τη βλέπω  
μου έμεινε να την ακούσουν...



## Ράφρι!

Ράφρι, δυο χέρια σε πνίγουν  
το ξέρω  
σε έπνιγαν πάντα  
από το εννιακόσια δεκαπέντε  
μέχρι το τόσο  
το πόσο  
που πέθανες που πεθαίνεις  
που ζεις ακόμα  
με καλαμίδι στο χέρι  
με σικόφυλλα στην τσέπη  
και με το αίμα ακόμα στο στήθος σου  
σαν να 'τανε γι' αυτούς λουλάκι μπογιατζίδικο  
να βάψουνε τη γη σου  
πριν τηνε πάρουν...  
δυο χέρια σ' έπνιγαν πάντα  
φτεροκοπάν όσα δεν είπες  
βουβός στην καταδίκη των πεσόντων  
μια μέρα σαν κι αυτή, μακριά στη γη του νότου  
ίσως τα εγγόνια σου  
ίσως μια ξένη ύπαρξη  
μπορέσει  
και δει ν' ακούσει  
μέσα από τον καπνό και τη φωτιά τού άλλοτε  
να οι τελευταίες σου λέξεις ποιες ήταν  
'μάνα μου Ανατολία!' τις έγγραψα, τις ήπια  
μην με σκοτώσουν που τις μετέφερα  
φοβόμουν μήπως και λείψει τίποτε  
από τους φθόγγους τους

## Κάποτε αυτοί οι αγροί

γονάτιζαν από χαρές  
και γέλια που θριάμβευαν στο σκότος  
καπέλα γιορτινά γιλέκα ορθάνοιχτο  
αντρίκεια χωρατά και γιορτινά μαντάτα  
λυγίζανε από φως τα μονοπάτια  
στις πηγές  
και φύλλα με μηνύματα πετούσαν στ' αδηφάγα ενθύμια της  
πέτρας  
γυναίκες χείλη αφίλητα  
παρθένα κοριτσάκια  
κυνήγησαν τις μέρες να χαθούν να μην τελειώσουν  
κι η λίμνη εκεί στο δίστρατο χτισμένη  
γέμιζε όλη χάριτες βάρκες

κάποτε αυτοί οι αγροί  
σταμάτησαν τις ανάσες  
ο φόβος, δηλητήριο  
νερό στο εγερτήριο μ' ενέσεις  
πονάνε πια τα σύνθετα οράματα  
δεν θέλουν να θυμούνται και όσοι ακόμα  
στοίχειωσαν το δρόμο  
με εφιάλτες θα πονούν, θα καίγονται

## Θα 'ρθω

με κανελόλαδο να σε ζυπνήσω  
να θυμηθούμε μαζί το θαλασσινό νερό που μας πότιζε η  
πορεία  
να θυμηθούμε μαζί πώς γίνεται  
ο στραγγισμένος πόνος  
ρεβέντι, μελισσόχορτο, αραρούτι

## Πόντε μεγάλο πολυκάντηλο

Πόντε μικρό κεράκι  
Πόντε φως άπλετο Πόντε σκοτάδι  
Πόντε σκαλιστή πέτρα  
και άμμος μαύρη στον Εύξεινο που λάμπεις  
Πόντε δικέ, όμως  
δικαία  
δικέ  
Πόντε ανίκητε!

## Διευχών των Ποντίων

πατέρων ημών  
Κύπριε εσύ πιστέ θαλασσών  
εξόργισε εχθρούς από τη γη μας  
αμήν

## Λέω, πρέπει να 'μαι πρακτική

Έχω χρέη να πληρώσω σαν Ελληνίδα  
μα έχω εκ των πραγμάτων  
κομμένα όλα τα μέλη μου  
ανάπηρη στον πόνο της γενιάς μου  
ποιος θα με σώσει  
ποιος θα με σηλώσει  
εσύ μικρή μου πένα  
που στερεύεις μέρα τη μέρα  
όσο στενεύει ο χρόνος και ο χώρος του όμορφου  
εσύ θα με σώσεις

## Πεθαμένη αλλά ζωντανή

φευγάτη αλλά μαζί μας  
Μάνα του Πόντου  
το γέλιο σου ακούγεται σαν σάλπιγγα  
αυγής  
τα δάκτυλά σου ξενυχτούν  
στο χάιδεμα της κεφαλής του ψωμιού  
που αχνίζει από τότε  
και περιμένει στο τραπέζι  
μάννα του Πόντου  
στον ίσκιο σου  
κάθε ανάσταση  
στην οπτασία σου ο κάθε ήχος  
ευλογημένη  
μάννα του Πόντου!

## Γράψανε για τους αριθμούς

Γράψανε ανώνυμοι σε μια εφημερίδα  
πολλά γιατί αν γίνεται  
γράφανε τα φιλανθρωπικά ιδρύματα  
που παντού στήσανε ταμεία  
γράφανε όλοι για να γράψουν  
έτσι είθισται  
πρέπει κάποτε να δικαιολογήσουν  
πως κρατούν το ένα τρίτο  
των εισπράξεών από την συμπάθεια  
που πουλάει για να εισπράξει  
και περιμένω ακόμα να γράψουν  
περιμένω να γράψουν για αίμα και για Γενοκτονία  
περιμένω να γράψουν...  
κι ακόμα περιμένω  
πόσο να περιμένω να καταλάβουν;



## Αυτός ο Μεγαλοσταυρός

που μου χάραξαν στο στήθος  
με την άκρη της χατζάρας  
με σκοτώνει κάθε μέρα στον παράδεισο που βρισκομαι  
γιατί δεν πρόλαβα να ζήσω μέχρι το τέλος  
ξεψύχησα στα χέρια του χαράκτη  
που δεν συμπλήρωσε το χάραγμα  
της τιμωρίας μου

...

ντρέπομαι  
που έμεινε ασυμπλήρωτος  
χωρίς στο ένα χέρι του ο Χριστός να ξεκουράζεται  
στο ξύλο και στο σώμα μου  
νιώθω πως αντί για μένα  
έχει ακρωτηριαστεί αυτός  
ψάχνω τον δολοφόνο μου από το αίμα  
θα το έχει ακόμα στα χέρια ή στη συνείδηση  
από το ίδιο το αίμα μου τον ψάχνω  
θα το έχει ακόμα στη ματιά του  
τον ψάχνω να με τελειώσει  
να δώσει πίσω το χέρι  
που άφησε ακάμωτο  
στο κρίμα  
πίσω στο Χριστό την ξεκούραση

## Ο γέρος που έζησε

Η γραμμή θα είχε πάνω από εκατό  
ακούστηριε πως θα σκότωναν  
κάθε που θα μετρούσαν δέκα  
βιαστικά κοιτάξα μπρος  
κοίταξα πίσω  
ήταν νέος βλαστάρι  
όμορφο  
ήτανε τόσο νέος  
κι όμορφος  
τόση ζωή να πάει χαμένη  
του έδωσα τη θέση μου  
και πήρε τη δική μου στο εννιά  
και πλησίασαν οι εκτελεστές  
κι είπαν πως άλλαξαν γνώμη τώρα στο παιχνίδι των αριθμών  
που παίζανε  
και πως θα σκότωναν από κείθε και πέρα  
κάθε εννιά  
κάθε εννιά  
κι ήταν τόσο αργά ν' αλλάξουμε θέση  
κι ήταν τόσο νωρίς που έφυγε

## Ένα μισοφέγγαρο

δεν πρέπει να κρατιέται με μανία  
ένα μισοφέγγαρο δεν πρέπει να έχει μάτια στο αίμα  
ένα μισοφέγγαρο είναι αθώο  
γεμάτο ελπίδα για τις μέρες που θα 'ρθουν  
τις μέρες που γεμίζουν τα σπλάχνα αγάπη  
ένα μισοφέγγαρο  
είναι σύμβολο  
καλοσύνης  
σύμβολο του αύριο  
σύμβολο ανανέωσης  
σύμβολο αθώο  
μικρό και παρθένο  
ένα μισοφέγγαρο δεν πρέπει  
να σκοτώνεται  
που το διαλέξατε για σύμβολο  
ένα μισοφέγγαρο  
είναι κι αυτό με αγιοσύνη  
μην του την παίρνετε  
εσείς που δεν το αγιάζετε  
δώστε του την  
εσείς που του την πήρατε  
  
είναι κι αυτό ένα κρίμα  
να σκοτώνεις τα σύμβολα  
κι εγώ, μια ξένη ν' αγιάζω  
στην έννοια που του δίνω  
να βγάζω τα παπούτσια μου  
να το τιμώ γιατί  
τα σύμβολα  
είν' θεϊκό να τα λατρεύεις

## Η γενοκτονία συμβαίνει κάθε μέρα

συμβαίνει παντού  
ακόμα κι εδώ, μπροστά στα μάτια μας  
ακόμα κι όταν δεν μιλάμε στα παιδιά μας  
τη γλώσσα μας  
συμβαίνει στο σπίτι μας  
συμβαίνει από μας  
όταν δεν μιλάμε στα παιδιά μας τη γλώσσα μας  
είμαστε κι εμείς σφαγείς  
της φυλής μας

## Πέφτω στα πόδια σου απόψε

Κι αν λέγεσαι Κερύνεια, λέγεσαι Πόντος  
και Τένεδος

κι αν στέγνωσαν εκατομμύρια ρανίδες  
δάκρυα στο ασημί φεγγάρι  
πως δεν υπάρχει εχθρός  
η γη, θα πω, είναι η αρχή  
γλυκιά πικράδα

κάτι κρατάει άγρυπνη την επίγνωση  
να κοιμηθεί στα βαθιά σου πλήθη  
σιλήρουναν οι ώμοι του κόσμου  
χαμογελούν με φτηνό πρόσωπο  
χαμογελούν πως γνώρισαν

σου πήραν δίκιο  
οι απρόσωποι  
σπόρο συμπάθειας  
φύτεψα στα στήθη  
ω Πόντε και Κύπρο  
αιτίες του πόνου μου  
και σύνορα του τότε του τώρα  
σύνορα πάντα που υπήρχατε  
αιτία δακρύων χωρισμών  
νύχτα κάνε να ονειρευτώ  
βροχή που κοιμίζει  
μέχρι να σβήσει ο καιρός  
που αχνίζει

ω φτωχέ μου εαυτέ  
σε ποια γλυκιά οπτασία προγόνων  
να στηθείς για ανάσταση απόψε;

## Πώς γίνεται!

Βλέπω κάθε μέρα το ίδιο όνειρο  
το έβλεπε κι η μάνα μου  
το έβλεπε κι η μάνα η δική της  
κατά τα λεγόμενα το έβλεπε ακόμα κι η γιαγιά της  
γιαγιάς μου  
πως μια σταγόνα αίμα πήρε ζωή, περπάτησε  
στο γιάλό  
λούστηκε  
κι αφαίρεσε το χρώμα της  
μα δεν το μπόρεσε ν' αφαιρέσει το έγκλημα  
αφαίρεσε το χρώμα μόνο  
το πέρασε από Συμπληγάδες  
το έριξε στις κοιλάδες των σχίνων  
μείνανε ξεπλυμένες οι κόκκινες σημαίες  
που το φιλοξένησαν  
αυτές που είχαν βαφτεί με ξένο αίμα  
...αφαίρεσαν το χρώμα τους  
οι άδειοι ιστοί πήρανε δρόμο  
για κάψιμο  
σταματήστε τους  
γιατί υπάρχει κάτι που λέγεται συγγνώμη...  
μα εκεί που αρνιούνται να την πουν ζυπνάω  
όπως ζύπναγε η μάνα μου κι η γιαγιά της γιαγιάς μου

## Από το ημερολόγιο μιας σιωπής

Είχαν πρώτα πει πως θα πιάσουν το χωριό στην πλαγιά  
καθίσαμε μια νύχτα στ' αγκιάζι  
κλάψαμε πικρά για όλα  
κλάψαμε απ' εδώ που βλέπαμε  
για το Ναό του Παντοκράτορα  
που πήραν τώρα τ' όνομα του  
στ' όνομα του Θεού σκότωναν τώρα τα παιδιά του  
και φώναζαν πως είναι μεγάλος  
αφού σκότωναν πρώτα τα παιδιά του  
τόσο μεγάλος που θέλανε να γίνουν μεγαλύτεροι  
δεν τους σταματάει κανένας,  
κανένας μα κανένας  
μόνο ένας θεός υπάρχει  
και γι' αυτούς και για μας  
κι ήταν, αυτός, τη μέρα εκείνη  
επιθεωρητής  
ένας ζαπτιές που δεν εκδηλώνεται  
και γι' αυτούς και για μας  
ο παρατηρητής  
τη μέρα της μεγάλης γενοκτονίας  
κανένας, μα κανένας δεν τους σταμάτησε  
όχι, μη με παρεξηγείς  
δεν ήταν ούτε με το μέρος τους  
ούτε με το δικό μας  
αυτά μόνο η φαντασία του ανθρώπου τα φτιάχνει  
η δική σου λέει αυτό  
η δική μου ετούτο  
η δική μου λέει  
και πρέπει να το σεβαστείς αυτό, αφού σέβομαι τη δική σου  
πως ήταν απλός παρατηρητής  
και μην τολμήσεις να με ρωτήσεις

γιατί και πώς  
αδυνατώ ν' απαντήσω  
ξέρω πως είναι για όλους μας  
κι είναι θεός  
που είχε για λόγους δικούς του  
μείνει παρατηρητής  
κι ένας παρατηρητής ξέρει  
τις απαντήσεις  
κι απρόβλεπτα  
τα πορίσματα

-



## Γιε μου!

Σε στόλιζα με του βουνού τα χόρτα  
τα μυρωδάτα πρωινά στη Μικρασία  
γιε μου  
σε πότιζα με της αυγής το χρώμα  
σ' ένα ποτήρι κρουστερό της Μικρασίας  
γιε μου σε πήρε από το χέρι μου  
ένα άλλο χέρι ξένο  
και είσαι εσύ που κρατάς το όπλο και σημαδεύεις  
τόσο εύστοχα  
όσο εύστοχα σου έμαθε ο πατέρας σου  
να σημαδεύεις την αλήθεια  
κι όχι εμένα  
μα είναι ψέμα να σκοτώνεις γιε μου  
ψέμα πως σκοτώνεις την αλήθεια  
κι εγίνης γιε μου άλλος από μας  
που την αλήθεια, εμάς, για ένα ξένο θέλεις να εξαλείψεις

## Χρειάζομαι

να γνωρίζω την αιτία  
χρειάζομαι να συναρμολογήσω τα γιατί να σπάσω τους  
κρίκους που φτιάχνουν  
αυτή τη λέξη  
χρειάζομαι να ανακουτρέψω  
τα ερωτηματικά  
να τα ερευνήσω όλα  
αφού τα ταξινομήσω  
σε μια και μόνη ταξινόμηση  
χρειάζομαι να γνωρίζω τις αιτίες  
χρειάζομαι τα συναρμολογήσω τα γιατί  
να σπάσω τον κρίκο που φτιάχνει  
αυτές τις λέξεις  
χρειάζομαι λίγο χρόνο μόνο  
άσε, κύλησε ο αιώνας κι ακόμα  
είναι στην πικρή και μαύρη συγκομιδή τους  
γιατί δεν έχει αναγνώριση  
έστω κι ένα γιατί μου  
γιατί αυτή που πρέπει ν' απαντήσει  
είναι στο βήμα και πουλάει μέσα σε  
χρυσά πακέτα τη λέξη «διότι»  
χωρίς καν να τιμήσει  
τη σύνθεση του «διότι»  
χωρίς καν να γράψει τα συστατικά του «διότι»  
παράνομο προϊόν το πουλάει τόσο εύκολα  
το ψέμα  
τις λέξεις δεν καταλαβαίνω μου λες  
τις λέξεις έτσι θέλω  
κι εγώ χρειάζομαι να γνωρίζω...ακόμα  
και όσα δεν γνωρίζεις πως γνώρισα

## Στην Τουρκία

Εσύ που εύκολα  
βυθίζεις το μαχαίρι  
σε σάρκες που όρθωσαν  
τα ελληνικά τα πνεύματα  
με καλλιτεχνική ακρίβεια  
που πήρε χρόνια να γίνει  
η πηγή που αντλήθηκε το νερό  
της σιωπής τους  
εσύ τόσο εύκολα αναζητάς  
το σιντριβάνι του αίματος  
να γίνεται  
θέαμα που θαυμάζεις για να θαυμάζεσαι  
εσύ ο όποιος δολοφόνος  
των παιδιών, των παιδιών, των παιδιών  
το χέρι σου θα μαραθεί  
κομμένο από τις πράξεις σου  
από τη μοναξιά που είν' αφόρητη  
τον εξευτελισμό που είναι  
αδύνατος να χωρέσει  
στα ψέματα  
εκτός αν μαρτυρήσεις την αλήθεια  
και πεις «ττοπέ\*, δεν θα το ξανακάνω»

\* συγγνώμη

## Ποιος να τους βρει...

Μερικοί έφυγαν την ίδια μέρα μες στο φόβο,  
σαν ελαφρόπετρες χάθηκαν  
στο βυθό  
σαν μελανθοκούκια στον άνεμο  
σα βάλσαμο στο κρύο  
ποιος να τους βρει να τους πει πως πολλοί σωθήκαμε  
μερικοί έγιναμε κύματα και χαθήκαμε από τα όρη  
και ποιος αγάπη μου να τους πει πως η γενιά μας δεν εχάθηκε  
κι άλλοι έγιναμε η γη  
η μοσχοσάπουνη η μοσχομυρισμένη  
που την χορτάρισαν στον ίδιο τόπο της Ανατολίας  
φύλλα μουριάς, φύλλα μιας δάφνης μιας στυφής  
δαφνόπικτης  
και ποιος να μην τους κλάψει  
που κλαίγαν τους προγόνους τους  
προτού τους συναντήσουν...

## Φίλε των αιώνων που επικαλείσαι

κατόρθωσες βλέπω να ζήσεις  
όπως κατόρθωσε να ζήσει και το φέμα σου  
ακόμα έχουν χρώμα από τις αγιογραφίες μας  
οι σόλες σου  
τις βρήκα στον υποδηματοποιό  
που πέντε αιώνες προσπαθεί  
να τις ξεπλύνει  
θα μου πεις το είπα τούτο, δεν έχω καν τη φαντασία να πω κάτι  
άλλο, τι να πω  
τα είπε όλα ένα κόκκινο  
βάμμα  
το βάμμα της Γενοικτονίας  
δεν μαζεύεται σε μυροδοχείο  
ούτε σε μερρέχα\* ακριβή με στενό στόμιο  
δεν σβήνει  
δεν αναπνέει ούτε το κρύμα των αιώνων  
γιατί είναι πνιγμένο από το κόκκινο υγρό που το κρύβει  
ούτε με το σπέρμα της Ευρώπης  
θα σωθείς αν δεν μαρτυρήσεις  
άνοιξε επί τέλους το στόμα σου και πε το  
έσφαλα πες  
ούτε με το σπέρμα κανενός  
θα σωθείς  
ίσως το σπέρμα μιας συγγνώμης  
να σου γλιτώσει το πρόσωπο  
που είναι ακόμα μαύρο από τη ντροπή σου

\* μικρό ασημένιο δοχείο για αρώματα

## Του έκοψαν πρώτα τ' αυτί

να μην ακούει τα κλάματα  
κι ύστερα τα χέρια  
ακόμα περπατούσε κι άφηνε σημάδια λύτρωσης  
σημάδια ελληνικά και ίχνη της φυλής του  
και είχε  
ένα βλέμμα ακατάκτητο  
ένα όραμα λεβεντιάς  
ακόμα κι όταν περπατούσε για το θάνατο  
και είχε ματιά  
που του πήρε τα μάτια  
είχε ανίκητο  
αιώνια ζωντανό του Πόντου

## Μοσχεύματα

Λουλούδια που ταξιδεψαν  
με σφαίρες στα πέταλα στη γύρη  
μοσχεύματα ζωντανά  
που κράτησαν το γένος  
είσαστε εδώ να ζήσετε  
όσα ζητούν εκείνα  
που σας ζουν  
τα περασμένα του Πόντου  
δεν πέρασαν  
ζωντανά είναι όχι όνειρα  
φωνές χαρούμενες είναι στα στήθη  
που θέλουν να σκιρτήσουν  
από ελπίδα

## Δεν ψάχνω για τον δράστη

ούτε για το ανάθεμα να τον βρει η συνείδηση  
δεν ψάχνω για το κακό  
γιατί αν ψάχνεις για το κακό  
θα το βρεις το κακό  
για το καλό ψάχνω  
γιατί αν ψάχνεις για το καλό  
θα το βρεις το καλό  
και όποιος κι αν μου το έμαθε αυτό  
όποιος κι αν είπε αυτή τη μαρτυρία  
έκανε λάθος γιατί βρήκα το κακό χωρίς να το ψάξω  
και δεν βρήκα το καλό ενώ το έψαξα  
και όποιος κι αν το είπε αυτό  
θα πρέπει να αποδείξει πως...  
πως ο δράστης είναι καλός  
πως είναι καλός ο δράστης  
και πώς να πει κανείς πως ένας  
δράστης που αφήνει πίσω τόσο αίμα  
αφήνει πίσω του μια μαρτυρία του καλού;  
ποιος μπορεί να αναιρέσει τις ισοδυναμίες των εννοιών  
αν όχι ο ίδιος ο δράστης  
που προσπαθεί μέρες τώρα  
ν' απασχολήσει  
τους λεξικογράφους  
με τα παραμύθια του;  
πείτε μου, για!  
μόνο ο άνθρωπος φτιάχνει καλό  
και το δίνει στον άλλον.



## Πετώ στην αδέσμευτη ώρα

ριγώ στο κατάστρωμα ενός νου  
που δεν έχει καρφώσει ποτέ  
το λιμάνι  
δεν έχει δεθεί σε προβλήτα καμιά  
στα κύματα περνά και σχίζει με γιατί του  
κουπιά  
στ' αρχιπελάγη  
η αφετηρία του κλώνου δεν είναι ο κορμός  
ο φυσιοδίφης ξέχασε να ζυπνήσει  
φτηνό ρολόι κι ακριβό  
την ίδια ώρα δείχνουνε με τα άλλα  
ο Ερμής αναπαύτηκε αφήνοντας το ένα του φτερό στον ώμο  
μου  
το πηδάλιο στα χέρια μου, να βρεις να πεις μου είπε  
βελονιά στα Λεύκαρα θυμωσιά στην Πύλα  
ψάθινο αγγείο στη Σαγκιάη  
όλα γινήκανε για μένα ένα αίνιγμα να λύσω  
είμαι λας\* που δεν είσαι  
είμαι νους που μου 'δωσες  
είμαι αυτή που γράφει χωρίς να θυμώνει  
χωρίς να ξεχνά  
και περιμένει να φανεί  
το πλοίο με μαντάτα μιας νύχτας με οργή  
των βουνών που τα είδαν όλα  
τα μαρτύρησαν σε μένα  
μέχρι το τελευταίο κορμί που πέταξαν στη θάλασσα  
το ξέρω το θυμάμαι το γνώρισα  
είμαι του κόσμου όλου  
και του δικιου

\* λαός

## Η ατέλειωτη σειρά

σαν το φορτίο σχημάτιζε  
    πρόσωπα  
    σεπτά ξεχασμένα  
    ξυπνούν κάθε μέρα από ύπνο γλυκό  
Πόντιοι ευγενείς σχολνάνε στο νου μας  
    με την καλοσύνη να μη μας τρομάξετε  
γιατί όσα είδαν δεν είναι του κόσμου ετούτου

## Ένα μισοφέγγαρο

δεν πρέπει να κρατιέται με μανία  
ένα μισοφέγγαρο δεν πρέπει να έχει μάτια στο αίμα  
ένα μισοφέγγαρο είναι αθώο  
γεμάτο ελπίδα για τις μέρες που θα 'ρθουν  
τις μέρες που γεμίζουν τα σπλάχνα αγάπη  
ένα μισοφέγγαρο  
είναι σύμβολο  
καλοσύνης  
σύμβολο του αύριο  
σύμβολο ανανέωσης  
σύμβολο αθώο, αθώο, αθώο  
μικρό και παρθένο  
ένα μισοφέγγαρο δεν πρέπει  
να σκοτώνεται  
που το διαλέξατε για σύμβολο  
ένα μισοφέγγαρο  
είναι κι αυτό με αγιοσύνη  
μην του την παίρνετε  
εσείς που δεν το αγιάζετε  
δώστε του την  
εσείς που του την πήρατε  
  
είναι κι αυτό ένα κρίμα  
να σκοτώνεις τα σύμβολα  
κι εγώ, μια ξένη ν' αγιάζω  
στην έννοια που του δίνω  
να βγάζω τα παπούτσια μου  
να το τιμώ γιατί  
τα σύμβολα  
είν' θεϊκό να τα τιμάς  
κι ας μην είναι δικά σου

όλα όσα του ανθρώπου  
και δικά σου είναι  
κι ένα μισοφέγγαρο ήταν ανέκαθεν δικό  
συμβολικά, της κυριολεξίας

## Ο γέρος που έζησε

Αυτή η γραμμή θα είχε πάνω από εκατό  
ακουστήριε πως θα σκότωναν  
πρώτα κάθε που θα μετρούσαν δέκα  
βιαστικά κοιτάξα πίσω μου  
ήταν νέος  
κι όμορφος  
ήταν τόσο νέος  
κι όμορφος

του έδωσα τη θέση μου  
και πήρε τη δική μου στο εννιά  
μα όταν πλησίασαν οι εκτελεστές  
είπαν πως άλλαζαν γνώμη τώρα στο παιχνίδι που παίζαν  
και πως θα σκότωναν από κείθε και πέρα  
κάθε εννιά  
κάθε εννιά  
κι ήταν τόσο αργά ν' αλλάξουμε θέση  
κι ήταν τόσο νωρίς που έφευγα αργά  
όλα μα όλα αργά  
στο θάνατο που περιμένω

## Όταν η μνήμη έχει δικαίωμα

Πόσο κρατά η αδικία  
ένας ιερός Πόντιος το ξέρει  
πόσο κρατά η κούφια γη κάτω από τα πόδια  
ρωτήστε έναν παιδεμένο καλοκάγαθο Αρμένη,  
ρωτήστε τους όλους  
και τον Ασσύριο που ερωτικός ξεριζώνεται  
σιωπηλά και φιλοσοφημένα  
και καρτερεί συγγνώμη...  
Πόσο κρατά η αδικία  
ένας Πόντιος το ξέρει  
κι όμως σιωπή από τα πέρατα...  
ούτε στον ύπνο μας δεν είδαμε  
μια λέξη ν' απολαύσουμε  
και μόνο η μνήμη στέκεται  
μόνο η μνήμη έχει ακρόαση και σήμερα  
και δεν χάθηκε ούτε πόντος από τη γη μας  
ούτε Πόντιος από το δικαιο  
σας τ' ορκίζομαι στο φως μου  
όταν η μνήμη έχει δικαίωμα  
όλα τα καρτερούμε ακόμα...  
Πρέπει!  
Όλα!

## When memory has a right

Just how long injustice continues  
a holy Pontian knows  
as to how the hollow earth underfoot still stands  
Ask a kindly Armenian  
Ask them all  
Even the Assyrian  
whose uprooting is still love  
silently and philosophically  
awaiting reconciliation...  
Just how long injustice  
prevails  
a Pontian knows  
yet everywhere there is silence  
we did not even see it in our dream  
or take pleasure in a single word  
only memory stands  
only memory is granted an audience  
today  
not a centimetre was lost from our land  
nor has the Pontian ceased his search for justice  
I swear this to you by the light of  
my own eyes  
we still wait for everything...  
We must!  
Everything!

Translation by Dean Kalymniou, 2007





*This edition is limited to 30 copies*

*Number:*

*Signed:*

